

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДАЖУ ТОВАРІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕРМІНАЛІВ

Проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку ринку торговельних платіжних терміналів в Україні. Досліджено нормативно-правове регулювання продажу товарів із застосуванням торговельних платіжних терміналів. Розроблено алгоритм продажу товару з оплатою платіжною картою на торговельному підприємстві та наведено особливості його організаційно-методичного забезпечення в бухгалтерському обліку.

Ключові слова: торговельний платіжний термінал, бухгалтерський облік, спеціальний платіжний засіб, платіжна система, банк-екваєр

Nesterenko O.

PECULIARITIES OF GOODS SALE ACCOUNTING WITH THE APPLICATION OF COMMERCIAL PAYMENT TERMINALS

The current state and prospects of the commercial payment terminals market development in Ukraine are analyzed. Legal regulation of goods sale with the application of commercial payment terminals is investigated. The algorithm for the sale of goods with a payment card application is elaborated and the peculiarities of its organizational and methodological support in accounting are suggested.

Keywords: commercial payment terminal, accounting, special payment method, payment system, bank-acquirer

1. Вступ

В умовах економічної глобалізації, активізації інноваційної діяльності, розрахунки з використанням платіжних терміналів набули широкого розповсюдження на торговельних підприємствах. Основними перевагами таких систем, порівняно з традиційними способами здійснення платежів, є: мобільність; можливість зарахування і виведення засобів декількома способами; різноманітність способів взаємодії з платіжним терміналом; відносна комфортність проведення мікроплатежів; можливість використання додаткових сервісів в рамках платіжної системи; зменшення часу на покупки.

Збільшують попит на транзакції з використанням платіжних карток і банківські установи, пропонуючи клієнтам різноманітні програми лояльності. Наприклад, досить популярною є програма лояльності "Бонус-плюс" від ПАТ КБ "Приватбанк", яка передбачає нарахування бонусів клієнтам, які при здійсненні покупок в торговельному підприємстві роблять розрахунки через платіжні термінали з використанням платіжних карток банку. За умовами програми, покупець отримує бонуси в розмірі від 1 до 20% в торговельних підприємствах – партнерах програми "Бонус-плюс" (в Україні близько 50160 торговельних точок), які потім може витратити на придбання товарів в будь-яких підприємствах-партнерах програми.

З 18.10.2012 р. внесено також зміни в законодавство, згідно з якими суб'єкти господарювання зобов'язані забезпечити можливість держателями електронних платіжних засобів розрахунки за про-

дані товари (надані послуги) здійснювати з використанням електронних платіжних засобів не менше трьох платіжних систем, однією з яких є багатомітентна платіжна система, платіжною організацією якої є резидент України [1], що також вплинуло на збільшення торговельних транзакцій з використанням платіжних карток.

В умовах активізації розрахунків з використанням платіжних терміналів в торговельних підприємствах виникла нагальна потреба в дослідженні та розробці організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку такого типу розрахункових операцій, який би дозволив задовольнити інформаційні потреби різних груп користувачів в обліково-аналітичній інформації стосовно достовірної оцінки ефективності платіжних систем, що сприятиме адекватному вибору банка-екваєра та прискоренню товарообігу на підприємстві торгівлі.

Оцінюючи механізми впровадження та швидкого поширення розрахунків за товари із застосуванням платіжних терміналів, необхідно віддати належне науковцям, які прямо або опосередковано досліджували цю проблему і, тим самим, сприяли подальшим науковим розвідкам. Питання історії та розвитку функціонування платіжних систем як провідних країн світу, так і платіжних систем України, їх нормативне регулювання в світлі останніх законодавчих змін, специфіки їх побудови та роль електронних платіжних систем в мережі Інтернет досить ґрунтовно досліджували в своїх працях С. Пиріг [2], В. Кравчук, О. Прем'єрова [3], О. Мовчан [4] та ін. Питання обліку продажу товарів із

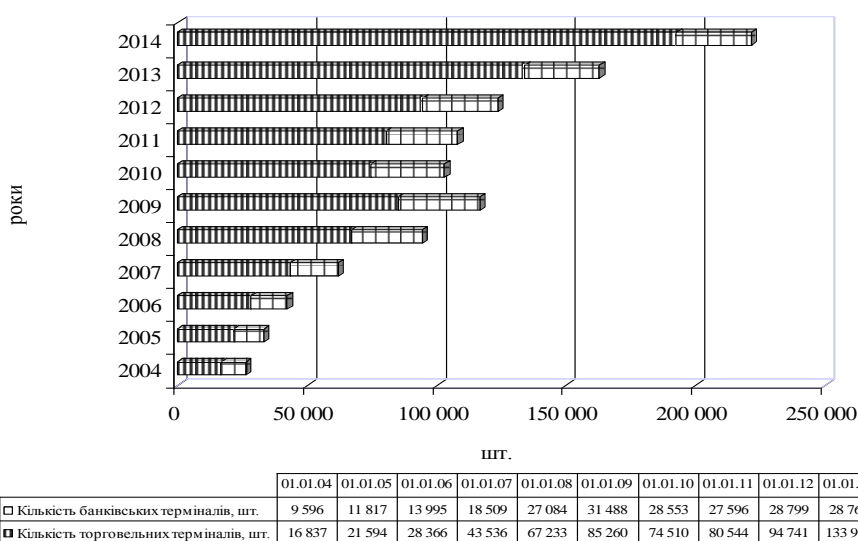
застосуванням платіжних терміналів висвітлювалися такими вченими-практиками, як О. Водоп'янова, В. Рорат, О. Згурський на сайті українського фінансово-бухгалтерського порталу “Дебет-Кредит” [5], Т. Валентинова, Т. Лісіца, В. Кропивницький на сторінках Всеукраїнської бухгалтерської газети “Все про бухгалтерський облік” [6] та ін.

Аналізуючи науковий внесок вчених та практики діяльності торговельних підприємств, необхідно зазначити про недостатню розробленість організаційно-методичних аспектів обліку продажу товарів із застосуванням платіжних терміналів в світлі останніх законодавчих змін, що є достатньо актуальним питанням та потребує дослідження.

Мета статті – аналіз ринку платіжних терміналів на сучасному етапі та розробка організаційно-методичних аспектів обліку розрахунків з використанням платіжних карток у підприємствах торгівлі.

Динаміка кількості платіжних терміналів з 01.01.2004 р. до 01.01.2014 р. у розрізі торговельних і банківських наведена на рис. 1. Кількість торговельних терміналів за проаналізовані роки збільшилася в 11,5 разів або на 175494 одиниці. При цьому найбільша кількість торговельних терміналів на 01.01.2014 р. належить ПАТ КБ “Приватбанк” – 107464 шт., на другому місці – ПАТ “Райффайзен Банк Аваль” – 19672 шт., на третьому – ПАТ “Укресімбанк”, з кількістю 14269 шт. Загалом в Україні десятки найбільших банків-лідерів ринку належить 95% платіжних торговельних терміналів [8].

В регіональному розрізі найбільша кількість торговельних терміналів – в Києві (37890 шт.), а найменша – в Тернопільській області (2150 шт.) (рис. 2).

Рис. 1. Динаміка кількості платіжних терміналів в Україні за 2004-2014 рр., шт.
(розроблено за даними Національного банку України)

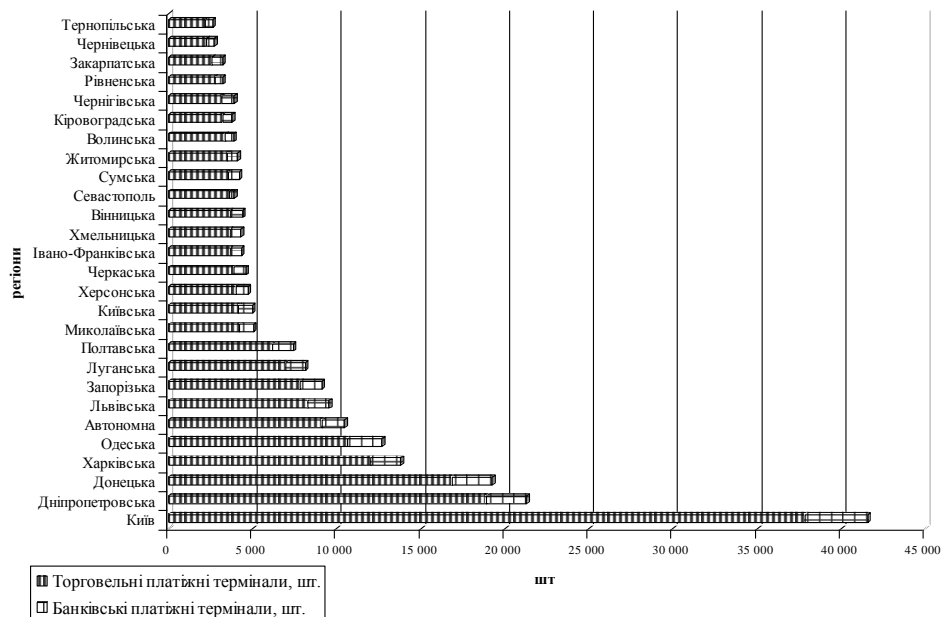
2. Сучасний стан ринку платіжних терміналів в Україні

За даними Національного банку України, кількість власників платіжних карток за 2013 р. зросла в країні на понад 10% – із 44,3 млн до 49,7 млн осіб, що навіть перевищило населення України [7].

При цьому загальна кількість платіжних карток у країні скоротилася на 100 тисяч, до 69,7 млн штук, з яких активні (з якими здійснено щонайменше одну операцію за три місяці) – 35,6 млн штук. У 2013 р. з їхньою допомогою здійснено операцій на 916 млрд грн, з яких значна частка припала на зняття готівки – 756,9 млрд грн. На безготівковій розрахунки припало 159,1 млрд грн.

3. Нормативне регулювання продажу товарів із застосуванням платіжних терміналів

Згідно з Законом України “Про платіжні системи і переказ коштів в Україні” від 05.04.2001 р. № 2346-III, “платіжний термінал – це електронний пристрій, призначений для ініціювання переказу з рахунку, у тому числі видачі готівки, отримання довідкової інформації та друкування документа за операцією із застосуванням спеціального платіжного засобу” [9, п. 1.32-1]. Для платіжних терміналів такими спеціальними платіжними засобами, здебільшого, є банківські платіжні картки, а також мобільні платіжні інструменти.

Рис. 2. Кількість платіжних терміналів за регіонами України в 2014 рр., шт.
(розроблено за даними Національного банку України)

Відповідно до законодавства, обов'язково перейти на приймання спеціальних платіжних засобів повинні суб'єкти господарювання, які:

- провадять діяльність у сфері продажу товарів, громадського харчування та послуг;
- використовують для продажу товарів реєстратори розрахункових операцій;
- провадять господарську діяльність у населених пунктах з чисельністю населення понад 100 тис. осіб (крім суб'єктів малого підприємництва);
- провадять господарську діяльність у населених пунктах з чисельністю населення від 25 до 100 тис. осіб (у тому числі – суб'єкти малого підприємництва) [1].

Винятком є заклади громадського харчування закритого типу, обслуговуючі певний контингент споживачів (наприклад, відомчі їдальні в інститутах, ПТЗ, школах або частинах Збройних сил України і т.п.), підприємства торгівлі з торговою площею до 20 кв. м (окрім АЗС).

При цьому, відповідно до законодавства, за не встановлення платіжних терміналів та неприйняття в оплату електронних платіжних засобів торговельними підприємствами, передбачено штрафні санкції: адміністративний штраф у розмірі від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ) (від 1700 до 3400 грн) або штраф у розмірі 500 НМДГ (8500 грн), який накладається органами захисту прав споживачів [10, ч.2 ст. 17].

Для забезпечення процесу приймання спеціальних платіжних засобів підприємством торгівлі укладається договір еквайрингу з банком-еквайром. Еквайринг – це банківська послуга, яка дає змогу торговельним підприємствам приймати в оплату за свої товари банківські платіжні картки.

У договорі з еквайром повинні обов'язково зазначатися такі умови: назви платіжних систем, спеціальні платіжні засоби (СПЗ), з яких прий-

маються торговцем до оплати, та типи СПЗ з визначенням ознак їх платоспроможності; порядок оформлення документів за операціями з використанням СПЗ; порядок та строки розрахунків еквайра з торговцем; розмір комісійної винагороди, яку торговець платить еквайру за розрахункове обслуговування; процедури безпеки, яких повинен дотримуватися торговець під час прийняття платежів з використанням СПЗ та передачі даних щодо проведених операцій еквайру; інші умови, відповідно до законодавства України або на розсуд еквайра та торговельного підприємства [11, п. 5.4].

Середня ставка за обслуговування платіжних терміналів банком-еквайром (перерахування коштів з карткового рахунку покупця на поточний рахунок продавця становить в Україні в середньому 1,6% від суми операції.

4. Облік продажу товарів із застосуванням платіжних терміналів

Після оформлення договору з еквайром платіжний термінал необхідно відобразити в обліку торговельного підприємства. Облікове відображення торговельного платіжного терміналу в обліку підприємства залежить від умов його придбання чи використання.

Платіжні термінали торговельне підприємство може придбати:

- в еквайра на умовах купівлі або оренди;
- самостійно в інших осіб за узгодженням з еквайром за умови, що вони відповідають технічним (функціональним) вимогам та вимогам безпеки, встановленим до такого устаткування еквайром, процесинговою установою та платіжною організацією платіжної системи [12].

Особливості відображення в обліку торговельних платіжних терміналів підприємства торгівлі за

різних умов їх отримання та використання наведено в табл. 1.

Платіжний термінал може надаватися торговельному підприємству безкоштовно, в цьому випадку він залишається власністю банку-еквайра, в обліку торговельного підприємства його вартість, зазначена в договорі еквайрингу або акті приймання-передачі терміналу, відображається на позабалансовому субрахунку 021 “Устаткування прийняте для монтажу”.

записом: Дебет 377 “Розрахунки з іншими дебіторами”, Кредит 333 “Грошові кошти в дорозі в національній валюті”, з одночасним відображенням комісійних витрат в Дебет 93 “Витрати на збут”, Кредит 377 “Розрахунки з іншими дебіторами”.

5. Висновки

Таким чином, продаж товарів із застосуванням торговельних платіжних терміналів набуває дедалі більшої популярності. Та все ж таки, хоч Україна і

Таблиця 1

Відображення в обліку торговельного підприємства операцій, пов’язаних з придбанням та використанням платіжних терміналів

Умови придбання	Рахунок, на якому відображається	Вартість, за якою відображається	Проведення, пов’язані з використанням платіжного терміналу
Отримані в оперативну оренду	01 “Орендовані необоротні активи”	Вартість, зазначена в договорі еквайрингу або в акті передачі устаткування	Орендна плата: Дт 93 Кт 631
Придбані у власність	109 “Інші основні засоби” або на субрахунку 112 “Малоцінні необоротні матеріальні активи”	Первісна вартість	Нарахування амортизації: Дт 93 Кт 131 (132)

Для відображення розрахункових операцій з банківськими платіжними картками необхідно оформлювати первинні документи – сліпи або квитанції платіжного терміналу, які складаються на місці проведення операції в двох екземплярах. Торговельний платіжний термінал з’єднується з реєстратором розрахункових операцій, який перепрограмується на роздрукування в чеку додаткових реквізитів. Алгоритм продажу товару з оплатою платіжною картою наведено на рисунку 3.

Суми отриманих безготівкових коштів за продані товари з оплатою через платіжний термінал в обліку торговельного підприємства на підставі копій квитанцій та сліпів оприбутковуються на субрахунку 331 “Грошові документи в національній валюті” у кореспонденції з кредитом субрахунку 702 “Доходи від реалізації товарів”. При передачі на інкасацію реєстрів сліпів (квитанцій) банку-еквайру в обліку торговельного підприємства відображається проведенням: Дебет 333 “Грошові кошти в дорозі в національній валюті”, Кредит 331 “Грошові документи в національній валюті”.

При зарахуванні на поточний рахунок торговельного підприємства безготівкових коштів в обліку необхідно відобразити: Дебет 311 “Поточні рахунки в національній валюті” (оскільки розрахунки за операціями з банківськими платіжними картками між еквайрами і торговельними підприємствами, відповідно до законодавства, у межах України здійснюються виключно у гривнях) Кредит 333 “Грошові кошти в дорозі в національній валюті”. Виплату комісійної винагороди банку в обліку торговельного підприємства доцільно відображати

посідає одне з провідних місць серед країн Східної Європи за кількістю карток у розрахунку на одну людину, однак відстає від розвинених країн за показниками їх використання як повноцінного фінансового інструменту. Це пов’язано з недовірою населення до безпеки розрахунків із використанням платіжних карток та потребує розробки систем захисту від шахрайств на кожному підприємстві, які їх використовують.

Підприємства торгівлі та сервісу отримують очевидні переваги від використання торговельних платіжних терміналів, зокрема: зменшення витрат на інкасацію; спрощення розрахунків з покупцями (відсутність здачі та підрахунку грошей покупцем і касиром); реклама підприємства тощо. Організаційно-методичні засади обліку продажу товарів із застосуванням платіжних терміналів залежать від умов та особливостей платіжної системи, з якою укладений договір торговельним підприємством, від умов придбання та використання торговельних платіжних терміналів тощо. Налагоджена обліково-аналітична система розрахунків із застосуванням платіжних терміналів на торговельному підприємстві дозволяє відслідковувати, які платіжні системи є найбільш популярними серед покупців, та дозволить обрати найбільш прийнятні, що позитивно вплине на обсяг товарообігу підприємства. Перспективами подальших розвідок є дослідження особливостей відображення в обліку продажу товарів із оплатою електронними грошми, які стають досить поширеним розрахунковим інструментом на українському ринку.

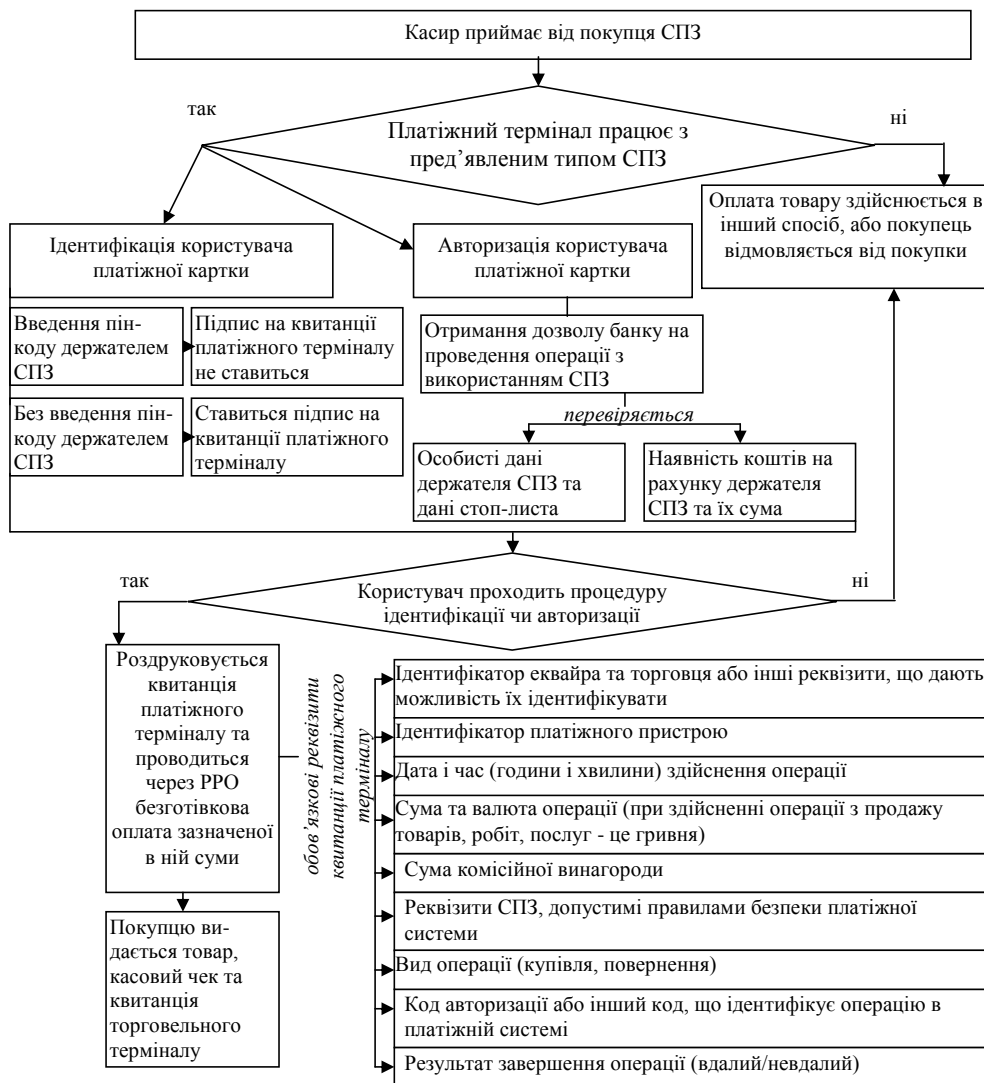

Рис. 3. Алгоритм продажу товару із застосуванням торговельного платіжного терміналу

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про здійснення розрахунків за продані товари (надані послуги) з використанням спеціальних платіжних засобів : постанова Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 р. № 878 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/878-2010-%D0%BF>.
2. Пиріг С. О. Платіжні системи [Текст] : наук. вид. / С. О. Пиріг. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
3. Кравчук В. Ринок карткових платежів України: Міжнародний досвід та національне регулювання [Текст] : аналітичний звіт / В. Кравчук, О. Прем'єрова. – К. : АДЕФ-Україна, 2012. – 60 с.
4. Мовчан О. А. Система електронних розрахунків з застосуванням платіжних карток / О. А. Мовчан // Вісник Національного банку України – 2012. – № 7. – С. 38-41.
5. Офіційний сайт українського фінансово-бухгалтерського порталу “Дебет-Кредит” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dtk.com.ua>.
6. Офіційний сайт Всеукраїнської газети “Все про бухгалтерський облік” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vobu.com.ua>.

7. Власників платіжних карток в Україні більше, ніж населення // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.lb.ua>.
8. В Україні 95% платіжних терміналів належать 10 банкам // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vcourse.ua>.
9. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
10. Про захист прав споживачів : Закон УРСР від 12.05.1991 р. № 1023-XII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
11. Про здійснення операцій з використанням спеціальних платіжних засобів : постанова Національного банку України від 30.04.2010 р. № 223 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
12. Оплата за товари через платіжні термінали: організаційні та облікові моменти // Бухгалтер & Комп'ютер. – 2012. – № 16. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buhgalter.com.ua>.